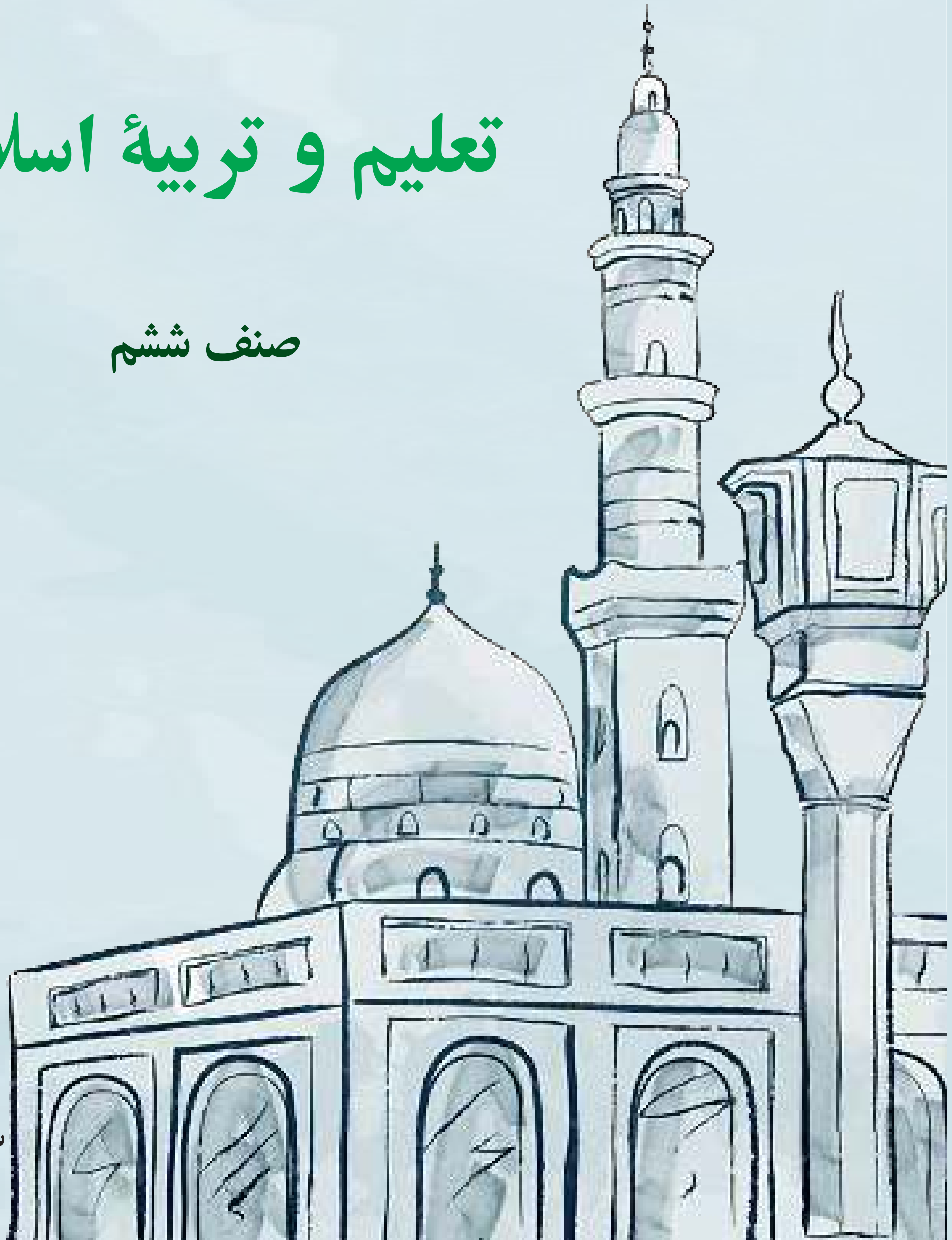
وزارت معارف

تعلیم و تربیهٔ اسلامی

صنف ششم

سال چاپ: ۱۳۹۸ هـ . ش.

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی   دا عـزت د هـر افغان دی
کور د سولې کور د تورې   هر بچی یې قهرمـان دی
دا وطن د ټولـو کور دی   د بـلـوڅـو د ازبکـو
د پښـتـون او هـزاره وو   د تـرکمنـو د تـاجکـو
ورسـره عرب، گوجـر دي   پـامیـریـان، نـورسـتانیـان
براهوي دي، قزلباش دي   هـم ایمـاق، هم پشه یان
دا هېـواد به تل ځلیږي   لکه لمر پر شـنـه آسـمان
په سـینـه کې د آسـیـا به   لکـه زړه وي جـاویـدان
نوم د حق مـو دی رهبـر   وایـو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

وزارت معارف

تعلیم و تربیهٔ اسلامی

صنف ششم

سال چاپ: ۱۳۹۸ هـ . ش.

مشخصات کتاب

مضمون: تعلیم و تربیۀ اسلامی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش تعلیم و تربیۀ اسلامی نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: ششم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامۀ وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۸ هجری شمسی

مکان چاپ: کابل

چاپ‌خانه:

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادۀ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هر نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندۀ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادۀ بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست عناوین

درس اول

منزلت احادیث نبوی

گفتار، کردار و تقریر رسول الله ﷺ را حدیث می‌گویند.

گفتار پیامبر ﷺ وحی است.

اطاعت از پیامبر ﷺ اطاعت و پیروی از الله ﷻ است. الله ﷻ می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ [النساء: ٥٩]

ترجمه: ای مؤمنان! الله ﷻ و پیامبر او را اطاعت کنید.

آنچه را که رسول الله ﷺ به ما امر فرموده، آن‌را انجام می‌دهیم، و از آنچه که ما را منع نموده، از آن خودداری می‌نماییم، الله تعالی در این مورد می‌فرماید: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ [الحشر : ٧]

ترجمه: چیزی را که رسول الله ﷺ به شما امر فرموده، آن‌را بپذیرید، و از چیزی که شما را منع نموده، از آن بر حذر باشید.

احکام زیادی از قرآن کریم توسط احادیث پیامبر ﷺ بیان گردیده است .

فعالیتها

۱- شاگردان، با همکاری معلم برخی از احادیث پیامبر ﷺ را به طور نمونه بیان نمایند.

۲- شاگردان، از زنده‌گی خود نمونه‌های از اطاعت پیامبر ﷺ را بیان نمایند.

۳- شاگردان، با همکاری معلم برخی از کتاب های حدیث شریف را نام بگیرند.

پرسش ها

۱- حدیث را تعریف نمایید.

۲- الله ﷻ در مورد پیروی از رسول الله ﷺ چه فرموده است؟

۳- آیا به گفتار و کردار رسول الله ﷺ حدیث گفته می‌شود؟

٤- این آیت﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ را ترجمه نمایید.

کار خانه گی

شاگردان دو آیت درس را با ترجمهٔ آن حفظ نمایند.

اقسام حدیث

حدیث به سه قسم است:

۱- حدیث قولی: گفتار رسول‌الله ﷺ را حدیث قولی می‌گویند؛ مانند این فرمودهٔ رسول‌الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ» رواه البخاری. **ترجمه:** مسلمان کامل کسی است، که مسلمانان دیگر از ضرر زبان و دست او در امان باشند.

۲- حدیث فعلی: کردار و عمل رسول‌الله ﷺ را حدیث فعلی می‌گویند؛ مانند این فرمودهٔ رسول‌الله ﷺ: «صَلَّى رَسُولُ اللهِ ﷺ، حِينَ سَافَرَ رَكْعَتَيْنِ، وَحِينَ أَقَامَ أَرْبَعًا» ترجمه: رسول‌الله ﷺ در حالت سفر دو رکعت و در حالت اقامت چهار رکعت نماز خواند.

۳- حدیث تقریری: وقتی یک صحابی کاری را نزد رسول‌الله ﷺ انجام داده باشد و رسول‌الله ﷺ از آن منع نکرده باشد، آنرا حدیث تقریری می‌گویند؛ مانند: نیزه‌بازی حبشیان در مسجد نبوی.

فعالیتها

در احادیث ذیل حدیث گفتار، کردار و تقریر را نشانی کنید:

۱- شخصی از رسول‌الله ﷺ پرسید: کدام مسلمان بهتر است؟ پیامبر ﷺ فرمود: مسلمانِ بهتر آن است، که مسلمانان دیگر از ضرر زبان و دست او در امان باشند. رواه مسلم

۲- رسول‌الله ﷺ در روز عید اضحی، اول نماز خواند، بعد از آن خطبه گفت در آخر ذبح کرد. متفق علیه

پرسش ها

۱- احادیث به چند قسم است؟

۲- حدیث قولی را تعریف نمایید.

۳- حدیث فعلی را تعریف نمایید.

٤- حدیث تقریری را تعریف نمایید.

کار خانه‌گی

شاگردان، درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس سوم

شفاعت

شفاعت سفارش را می‌گویند.

الله تعالی در روز آخرت به نیکو کاران و صالحین اجازهٔ شفاعت را می‌دهد.

بدون اجازهٔ الله ﷻ هیچ کس شفاعت کرده نمی‌تواند.

مسلمانان نیکوکار مسلمانان گنهگار را شفاعت می‌کنند.

شفاعت سبب بخشیدن گناه و داخل شدن به جنت می‌گردد.

هر پیامبر شفاعت امت خود را می‌کند.

رسول‌الله ﷺ نخستین شفاعت‌کنندهٔ روز قیامت است.

مردم صالح این امت، حق شفاعت را دارند.

قاری قرآن‌کریم از خانوادهٔ خود ده نفر را شفاعت می‌نماید.

شهید هفتاد نفر را شفاعت می‌کند.

کردار شایستهٔ مسلمان، شفاعت‌کنندهٔ وی می‌باشد.

قرآن کریم، تلاوت‌کننده خود را شفاعت می‌کند.

فعالیتها

۱. شاگردان، با همکاری معلم در مورد شفاعت باهم گفتگو نمایند.
۲. چرا برای قاری قرآن کریم حق شفاعت داده شده است؟ در این باره با هم گفتگو نمایید.
۳. اهل شفاعت در روز قیامت کدام اشخاص اند؟ در مورد گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱. شفاعت چه را می‌گویند؟
۲. پیامبران چه کسانی را شفاعت می‌کنند؟
۳. شهید چند نفر را شفاعت کرده می‌تواند؟
٤. قرآن کریم چه کسی را شفاعت می‌کند؟

کار خانه گی

شاگردان، در بارهٔ شفاعت با اعضای خانوادهٔ خود گفتگو نمایند.

مقام صحابهٔ کرام

اصحاب جمع صحابی است.

صحابی: شخصی را گویند که پیامبر ﷺ را دیده و به او ایمان آورده و در حالت ایمان وفات نموده باشد.

اصحاب کرام در نشر دین با رسول الله ﷺ مشکلات زیادی را متحمل شده و هر نوع قربانی مالی و جانی را داده‌اند.

اصحاب کرام رضی الله عنهم از لحاظ مرتبه بهترین های امت اسلامی استند.

اصحاب رسول اکرم ﷺ مشعل راه هدایت‌اند، که در پیروی از آنان مسلمانان راه هدایت را می‌یابند.

پیامبر ﷺ ما را به محبت و اخلاص با صحابهٔ کرام تاکید نموده‌اند.

ما همه صحابهٔ کرام را احترام می‌نماییم.

توهین و ناسزا گفتن به صحابهٔ کرام گناهٔ بزرگ است.

ابوبکر صدیق، عمر، عثمان، علی، زبیر، خدیجة الکبری، عایشه و فاطمة الزهراء رضی الله عنهم از مشهور ترین صحابهٔ کرام اند.

فعالیتها

۱- نخستین پیروان پیامبر ﷺ کی‌ها بودند؟ آنها دین را چگونه به جهانیان رسانیدند؟ در مورد باهم صحبت نمایید.

۲- صحابهٔ را که در دنیا برای شان بشارت جنت داده شده است، نام بگیرید.

۳- نخستین صحابی که ایمان آورده، نام بگیرید.

پرسش ها

۱- صحابی به چه کسی گفته می‌شود؟

۲- پیغمبر ﷺ در مورد صحابهٔ کرام به امت خود چه سفارش‌های را ارائه نموده است؟

۳- چند صحابی مشهور را نام بگیرید.

کار خانه گی

شاگردان، درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

قسم خوردن

مسلمان باید از قسم خوردن پرهیز نماید.

قسم خوردن زیاد، نشانهٔ منافق است.

اگر مسلمان به قسم خوردن مجبور شود، به نام الله ﷻ و یا صفات او تعالی قسم بخورد، در این مورد رسول الله ﷺ فرموده اند: «مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللهِ أَوْ لِيَصْمُتْ» رواه البخاری

ترجمه: اگر کسی قسم یاد می‌کند، به نام-الله-قسم بخورد و یا خاموش باشد.

بعضی از الفاظ قسم قرار ذیل می‌باشد:

۱- وَاللهِ ۲- بِاللهِ ۳- تَاللهِ ٤- بِعِزَّةِ اللهِ ٥- بِكَلامِ اللهِ

قسم خوردن به سر اولاد، زیارت، آسمان، مسجد و... گناه بزرگ است که پیامبر ﷺ ما را از آن منع کرده است.

فعالیتها

۱- شاگردان، با همکاری معلم از بعضی جاهای نام ببرند، که مردم برآن‌ها قسم یاد می‌کنند.

۲- ایا با دوست خود برای سخن نگفتن قسم خوردن جواز دارد؟ در این مورد با هم گفتگو نمایید.

۳- حدیث درس را از یاد بخوانید.

پرسش ها

۱- بدون ضرورت قسم خوردن نشانهٔ چیست؟

۲- اگر مسلمان به قسم خوردن مجبور شود، به چه چیز قسم یادکند؟

۳- رسول‌الله ﷺ در بارهٔ قسم خوردن چه فرموده اند؟

٤- آیا به‌غیر از نام‌ها و صفات خداوند متعال به چیزهای دیگر قسم خوردن جواز دارد؟

کار خانه‌گی

شاگردان، درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

انواع قسم

قسم به سه نوع است:

۱– قسم لغو: بدون قصد، قسم یاد کردن را قسم لغو می‌گویند؛ مانند: عادت برخی از مردم که می‌گویند: والله این چنین بود، در حالی که ارادۀ قسم کردن را ندارند.

قسم لغو گناه نبوده و کفاره نیز لازم نمی‌گردد.

۲– قسم منعقده: قسم یاد کردن به‌خاطر انجام کار و یا نکردن آن‌را در آینده قسم منعقده می‌گویند. اگر کسی بر خلاف قسم خود عمل نماید، کفاره بر وی لازم می‌گردد.

۳– قسم غموس: به دروغ و بر خلاف حقیقت و به‌طور قصدی در بارۀ یک موضوع گذشته قسم یاد کردن را قسم غموس می‌گویند.

مانند: کسی از یک موضوع آگاه باشد، که صورت نگرفته؛ اما قصداً قسم یاد کند که این کار صورت گرفته است.

قسم غموس سبب داخل شدن انسان، به دوزخ می‌گردد.

قسم غموس گناه بزرگ است و قابل بخشیدن به کفاره نیست؛ باید انسان دایم به درگاه خداوند عذر و زاری کند تا گناهش را ببخشد.

فعالیتها

۱- شاگردان، به نوبت خود مثال‌های قسم لغو، منعقده و غموس را بگویند و همچنین حکم آن‌ها‌را بیان نمایند.

۲- چشم‌پوشی از حق کسی دیگر و بالایش قسم خوردن، کدام نوع قسم است؟ در این مورد گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- قسم به چند نوع است؟

۲- قسم لغو را تعریف نمایید.

۳- قسم منعقده را بیان نمایید.

٤- قسم غموس را ضمن یک مثال تعریف نمایید.

کار خانه‌گی

شاگردان، انواع قسم را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس هفتم

شرک

شرک بزرگترین گناه است.

الله تعالی مشرک را نمی‌بخشد. الله تعالی در این مورد می‌فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ [النساء: ٤٨]

ترجمه: الله تعالی تنها شرک را نمی‌بخشد، و غیر از شرک گناهان دیگر را به کسی که اراده کند، می‌بخشد.

ما باید از اعمال شرکی پرهیز نماییم.

چند نمونه از اعمال شرکی:

١- غیر از الله ﷻ کسی دیگری را عبادت کردن

٢- کسی دیگری را با الله ﷻ در ذات و صفات شریک ساختن

٣- رفتن و باور کردن به سخنان ساحر

٤- به‌جز الله ﷻ به کسی دیگری علم غیب را ثابت کردن

٥- در اعمال نیک ریا کردن

٦- بدون اسباب غیر از الله ﷻ از کسی دیگر همکاری خواستن

اگر کسی از شرک توبه کند، الله تعالی توبهٔ او را قبول می‌کند.

فعالیتها

۱- کائنات را کی خلق نموده؟ آفتاب، مهتاب و ستاره ها را کی در هوا نگه داشته است؟ باران را کی نازل می‌کند و لایق عبادت کیست؟

۲- برای همکاری خواستن- بدون اسباب از مخلوق چند مثال بیاورید.

پرسش ها

۱- آیا شرک بزرگترین گناه است؟

۲- کسی که در حالت شرک بمیرد، آیا خداوند او را می‌بخشد؟

۳- کدام اعمال شرک شمرده می‌شود؟

٤- آیا توبۀ مشرک در زنده‌گی اش قبول می‌شود؟

کار خانه‌گی

شاگردان، درس گذشته را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس هشتم

انواع شرک

شرک به دو قسم است:

۱- شرک اکبر

۲- شرک اصغر

کسی را در عبادت با الله تعالی شریک کردن، شرک اکبر گفته می‌شود.

شرک اکبر انسان را از اسلام خارج می‌سازد و برای ابد در دوزخ جایش می‌شود.

شرک اصغر گناهی است که در احادیث، شرک خوانده شده است، تا مردم از آن خودداری نمایند.

هر چند شرک اصغر هم از گناهان بزرگ است؛ ولی انسان را از اسلام خارج نمی‌سازد.

به‌طور مثال: غیر از الله تعالی به چیزی دیگری قسم خوردن و یا ریا کردن شرک اصغر گفته می‌شود.

فعالیت‌ها

۱- با همکاری معلم نمونه‌های از شرک اکبر و شرک اصغر را بگویید.

۲- چرا ریا شرک اصغر شمرده می‌شود؟ در این مورد از معلم خود بپرسید.

پرسش ها

۱- شرک به چند قسم است؟

۲- شرک اکبر را تعریف نمایید.

۳- دو مثال شرک اصغر را بیان دارید.

۵- کدام نوع شرک مسلمان را از اسلام خارج می‌سازد؟

٦- آیا ریا شرک شمرده می‌شود؟

کار خانه‌گی

شاگردان، درس فوق را در کتابچه‌های خود بنویسند.

ریا

خود نمایی را ریا می‌گویند.

ما کارهای نیک را برای رضای الله تعالی انجام می‌دهیم.

عمل ریا کارانه ثواب ندارد، زیرا ریا کار رضای الله تعالی را نمی خواهد.

اخلاص شرط قبول شدن عمل نیک است. رسول الله ﷺ فرموده اند: «إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ» رواه البخاری

ترجمه: ثواب اعمال بر اساس نیت‌ها سنجیده می‌شود.

ریا گناه بزرگ است، رسول الله ﷺ می‌فرماید: «ریا کردن شرک خفی است.»

انجام دادن اعمال فرضی در پیش روی مردم ریا گفته نمی‌شود.

ما از ریا کردن پرهیز می‌کنیم.

فعالیتها

۱- در بارۀ ریا با هم گفتگو نمایید.

۲- اگر کسی برای شهرت صدقه می‌دهد، آیا صدقۀ او قابل قبول است؟ در این مورد با هم گفتگو نمایید.

۳- در کلمات ذیل، کلمۀ ضد ریا را نشانی کنید:

(راستی، اخلاص، قناعت)

پرسش ها

۱- ریا چه را می‌گویند؟

۲- آیا ریا گناه بزرگ است؟

۳- رسول‌الله ﷺ در بارۀ ریا چه فرموده است؟

کار خانه‌گی

شاگردان، در بارۀ ریا با اعضای خانوادۀ شان گفتگو نمایند.

درس دهم

احکام شرعی (۱)

دین مبین اسلام در همه بخش‌های زنده‌گی ما را رهنمایی نموده است، چیزی که به نفع ما است، به آن امر فرموده و یا روا دانسته و چیزی که به ضرر ما است، از آن منع فرموده است.

احکام شریعت به دو قسم است:

۱– اوامر

اوامر: عبارت از احکامی است که الله تعالی به انجام دادن آن امر نموده اند.

۲– نواهی

نواهی: عبارت از احکامی است که در شریعت از آن منع شده است. انجام دادن آن گناه بوده و سبب نارضایتی الله تعالی می‌گردد.

اوامر از نگاه اهمیت به اقسام ذیل تقسیم می‌شود:

فرض: حکمی است، که به انجام دادن آن مکلف می‌باشیم. انجام دادن آن ثواب و ترک آن گناه دارد و انکار کردن از آن کفر است؛ مانند: نمازهای پنجگانهٔ فرضی و روزهٔ فرضی.

واجب: حکم آن مانند فرض لازمی بوده و ثواب دارد و ترک آن موجب گناه و منکر آن فاسق شمرده می‌شود؛ مانند: ادای نمازهای عیدین، نماز وتر و دعای قنوت.

سنت: حکمی است که انجام دادن آن ثواب و ترک آن موجب ملامتی می‌گردد؛ مانند: شش رکعت سنت ظهر، چهار رکعت پیش از فرض و دو رکعت هم بعد از فرض.

مستحب: عملی را گویند که انجام دادن آن ثواب دارد و ترک آن نه گناه دارد و نه ملامتی.

مباح: عملی را گویند که انجام دادن و ترک آن نه ثواب دارد و نه گناه، مانند: شکار کردن.

فعالیتها

۱- به همکاری معلم چند نمونهٔ دیگر از فرض، سنت، مستحب و مباح را بیان نمایید.

۲- حکم اسراف، حج، غیبت، زکات، دزدی و سلام دادن را در اسلام بیان نمایید.

پرسش ها

۱- احکام شرعی به چند قسم است؟

۲- فرض کدام حکم را می‌گویند؟

۳- سنت و مستحب کدام احکام را می‌گویند؟

٤- مباح را تعریف نمایید.

کار خانه گی

شاگردان، متن درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس یازدهم

احکام شرعی (۲)

دین مبین اسلام ما را از کارهایی که به ضرر ما باشد، منع کرده است. علمای کرام کارهای ناروا را به دو نوع تقسیم نموده اند، که قرار زیر است:

۱-حرام: عملی را گویند، که ترک آن فرض باشد، مانند: قتل، دزدی، غیبت و...

مکروه: عملی را گویند، که در شریعت ناپسند دانسته شده است.

مکروه به دو نوع است:

الف: مکروه تحریمی: عملی را گویند، که شریعت آن را منع کرده است و انجام دادن آن گناه دارد، مگر نسبت به حرام یک درجه پایین تر قرار دارد، مانند: رو به قبله نشستن در وقت قضای حاجت و یا بازی کردن به موهای سر در وقت نماز.

ب: مکروه تنزیهی: عملی را می‌گویند که ترک آن بهتر و انجام دادن آن ملامتی است؛ مانند: دراز خواندن رکعت دوم نسبت به رکعت اول.

فعالیتها

۱- شاگردان، به دو گروه تقسیم شوند، یک گروه پنج مثال از حرام و گروه دیگر پنج مثال از مکروه را به دیگران بیان کنند.

۲- حرام و مکروه چه فرق دارند؟ بیان دارید.

پرسش ها

۱- حرام را ضمن یک مثال تعریف نمایید.

۲- آیا مکروه تحریمی را می‌شناسید؟ دو مثال آن‌را بیان نمایید.

۳- مکروه تنزیهی کدام عمل را می‌گویند؟ چند مثال آن‌را در نماز ذکر نمایید.

٤- حرام و فرض با هم چه تفاوت دارند؟

کار خانه گی

شاگردان، متن درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس دوازدهم

فرض‌های غسل

شستن همه بدن را غسل می‌گویند.

فرض‌های غسل

در غسل سه چیز فرض است:

۱- **مضمضه:** شستشو دهن را با آب مضمضه گویند.

۲- **استنشاق:** کشیدن آب را در بینی و دوباره دور کردن آن را استنشاق گویند.

۳- **شستن تمام بدن:** آب را طوری به سر تان بریزید که هیچ جای بدن خشک نماند.

یاد آوری: رساندن آب به بیخ موهای زنان کفایت می‌کند و نیاز به باز کردن گیسوان نیست.

فعالیتها

۱- در مورد فواید غسل با همکاری معلم با هم گفتگو نمایید.

۲- در مورد آداب غسل با هم گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- غسل را تعریف نمایید.

۲- در غسل، چند فرض است؟

۳- مضمضه و استنشاق چه را می‌گویند؟

٤- آیا در غسل برای زنان باز کردن گیسوان لازمی است؟

کار خانه گی

جواب سؤال‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسید.

درس سیزدهم

موجبات غسل

چیزی که غسل را لازم می‌گرداند، آن را موجبات غسل گویند.

غسل به دو نوع است:

الف: غسل فرض. ب: غسل سنت.

الف: غسل فرض: به هر مسلمان عاقل و بالغ در حالات زیر غسل فرض می‌گردد:

احتلام: لازم شدن غسل در حالت خواب را احتلام گویند.

جماع: مباشرت و یکجا شدن زن و شوهر را جماع گویند.

حیض: مریضی (عادت) ماهوار زن را حیض گویند.

نفاس: مریضی مادر بعد از تولد طفل را نفاس گویند.

ب: غسل سنت: در حالات زیر غسل کردن سنت است:

غسل برای نماز جمعه

غسل برای نمازهای هر دو عید

غسل قبل از بستن احرام.

فعالیتها

۱- اهمیت نظافت را در دین اسلام بیان نمایید.

۲- آیا بدون غسل در حالت جنابت نماز خواندن جواز دارد؟

۳- در مورد فواید غسل باهم گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- غسل چند نوع است؟ بیان دارید.

۲- در کدام حالات غسل فرض می‌گردد؟

۳- در کدام حالات غسل سنت است؟

کار خانه‌گی

شاگردان، جواب پرسش‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

روزه

تعریف روزه: ترک خوردن، نوشیدن و جماع را به نیت عبادت از صبح صادق تا غروب آفتاب، روزه گویند.

روزه یکی از بناهای پنجگانهٔ اسلام است.

رسول الله ﷺ در بارهٔ روزه چنین فرموده است: (برای روزه‌دار دو خوشی است: یک خوشی در وقت افطار و خوشی دیگر در وقت ملاقات با الله تعالی) رواه مسلم

فواید روزه

روزه موجب قوت ایمان مسلمان می‌گردد.

روزه سپر مسلمان است و او را از دوزخ نجات می‌دهد.

روزه برای صحت انسان مفید است.

روزه سبب ایجاد ترحم در قلب مسلمان می‌گردد.

روزه به مسلمان درس صبر و امانتداری می‌دهد.

فعالیتها

۱- در بارهٔ وقت آغاز و ختم روزه با هم گفتگو نمایید.

۲- کدام چیزها از، شکننده‌های روزه به شمار می‌رود؟ در این باره با هم گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- روزه را تعریف نمایید.

۲- روزه بنای چندم اسلام است؟ بیان دارید.

۳- روزه برای صحت چه فایده دارد؟

کار خانه گی

شاگردان، در بارهٔ فواید روزه یک مقاله بنویسند.

درس پانزدهم

فرضیت روزه

روزه در ماه مبارک رمضان بر هر مسلمان عاقل و بالغ فرض است.

الله ﷻ می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾. سورۀ البقره آیۀ ۱۸۳

ترجمه: ای مؤمنان! روزه بالای شما فرض شده، چنانکه قبل از شما بر امت‌های دیگر هم فرض گردیده بود، تا شما پرهیزگار شوید.

فضایل ماه مبارک رمضان

در ماه مبارک رمضان قرآن کریم نازل گردیده است.

رسول الله ﷺ در بارۀ ماه رمضان چنین فرموده اند: با آمدن ماه مبارک رمضان دروازه های جنت باز می‌گردند، دروازه های دوزخ بسته می‌شوند و شیطان‌های بزرگ قید می‌شوند.

رمضان ماه صبر است که پاداش آن جنت می‌باشد.

رمضان ماه برکت است، رزق مسلمان در آن زیاد می‌شود، دهۀ اول آن رحمت، دهۀ دوم آن بخشش و دهۀ آخر این ماه وسیلۀ نجات از آتش دوزخ می‌باشد.

فعالیتها

۱- چرا رمضان ماه صبر خوانده شده است؟

۲- درباره موضوع زیر باهمدیگر بحث کنید:

دهۀ اول روزه دهۀ رحمت، دوم آن بخشش و دهۀ آخر آن وسیلۀ نجات از آتش دوزخ است.

پرسش ها

۱- روزه بالای کدام شخص فرض می‌گردد؟

۲- دلیل فرضیت روزه را بگویید.

۳- ترجمه آیت درس را در کتابچه‌های خود بنویسید.

٤- فضایل ماه رمضان را بیان نمایید.

کار خانه گی

شاگردان، در بارۀ فضایل ماه رمضان یک مقاله بنویسند.

اقسام روزه

روزه از نگاه حکم به انواع ذیل تقسیم گردیده است:

۱- فرض ۲- واجب ۳- سنت ٤- ناروا

۱- **روزۀ فرض:** مانند روزۀ ماه رمضان، روزه های نذری.

۲- **روزۀ واجب:** مانند بجا آوردن روزۀ قضایی بعد از فاسد شدن روزۀ نفلی.

۳- **روزۀ سنت:** در حالات ذیل روزه گرفتن سنت است:

روزۀ روز نهم و دهم ماه محرم؛

روزۀ روز عرفه؛

روزۀ روز دوشنبه و پنجشنبه هر هفته؛

روزۀ روزهای سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم ماه‌های قمری.

۴- **روزۀ ناروا:** روزه گرفتن در روز شک که ماه رمضان ثابت نشده باشد و مردم آن را به نیت روزۀ فرضی بگیرند. این چنین روزه ناروا و صاحبش گناهکار است.

همچنین روزه گرفتن در روزهای هر دو عید ناروا است.

فعالیتها

۱- روز هایی را که روزه گرفتن در آن‌ها ثواب دارد، نام ببرید.

۲- در بارۀ روز هایی که روزه گرفتن در آن ها ناروا است، با هم گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- روزه از نگاه حکم چند قسم است؟

۲- یک مثال از روزۀ فرضی را بگویید.

۳- در کدام روزها روزه سنت است؟

٤- در کدام روزها روزه ناروا است؟

کارخانه گی

شاگردان، با همکاری اعضای خانوادۀ شان فضایل روزۀ ماه شوال و روز عرفه، را در کتابچه‌های خود بنویسند.

مفسدات روزه

شکننده‌های روزه را مفسدات روزه می‌گویند.

مفسدات روزه قرار ذیل می‌باشد:

۱– **خوردن و نوشیدن قصدی:** خوردن و نوشیدن قصدی روزه را فاسد می‌کند. اگر کسی در حالت فراموشی چیزی را بخورد و یا بنوشد، روزه اش فاسد نمی‌گردد.

۲– **قی کردن قصدی:** اگر روزه دار قصداً قی کند، روزه اش فاسد می‌شود؛ ولی اگر کسی به علت مریضی قی کند، روزهٔ اش فاسد نمی‌شود.

۳– **حیض:** عادت ماهوار زنان، روزه را فاسد می‌سازد و در این حالت روزه گرفتن جواز ندارد.

۴– **نفاس:** اگر زن روزه‌دار طفل به دنیا آورد، روزهٔ او فاسد می‌گردد و تا زمان معین برایش روزه گرفتن جواز ندارد.

۵– **جماع:** جماع کردن نیز روزه را فاسد می‌سازد.

فعالیتها

۱- در بارهٔ مفسدات روزه با هم گفتگو نمایید.

۲- پیچکاری کردن روزه را فاسد نمی‌سازد. در این مورد با هم گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- مفسدات روزه را بیان نمایید.

۲- آیا در حالت فراموشی، خوردن و نوشیدن چیزی، روزه را فاسد می‌سازد؟

۳- قی کردن در کدام حالت روزه را فاسد می‌سازد؟

٤- آیا برای زن در حالت حیض و نفاس روزه گرفتن جواز دارد؟

کار خانه گی

شاگردان، جواب پرسش‌های فوق را در کتابچه‌های خود بنویسند.

تراویح

در ماه مبارک رمضان خواندن بیست رکعت نماز تروایح سنت مؤکد است.

نماز تروایح بعد از نماز خفتن دو دو رکعت خوانده می‌شود.

ادا کردن نماز تروایح با جماعت ثواب دارد.

رسول الله ﷺ و صحابهٔ کرام نماز تراویح را با جماعت ادای کرده اند.

حضرت عمر رضی‌الله‌عنه در وقت خلافت خویش مسلمانان را به ادا بیست رکعت نماز تراویح، رهنمایی کرده اند.

در نماز تراویح امام به جهر قرائت می‌کند.

ختم قرآن‌کریم یک بار در نماز تراویح مستحب است.

ادا کردن نماز تراویح به طور انفرادی جواز دارد.

فعالیتها

۱- آیا تا حال در نماز تراویح اشتراک کرده اید؟ با نمازهای دیگر چه فرق دارد؟

۲- در نماز تراویح قرآن کریم باید چگونه خوانده شود؟ در این مورد از معلم خود معلومات بخواهید.

پرسش ها

۱- نماز ترواایح در کدام وقت ادا می‌گردد؟

۲- نماز تراویح چگونه ادا می‌گردد؟

۳- نماز تراویح چه حکم دارد؟

٤- حضرت عمر رضی‌الله‌عنه مسلمانان را به خواندن چند رکعت نماز تراویح رهنمایی کرده است.

کار خانه گی

شاگردان، پرسش‌های فوق را در کتابچه‌های خود بنویسند.

اعتکاف

اعتکاف در لغت یعنی گذراندن مدت زمانی در یک جای؛ اما در اصطلاح گذراندن مدت زمانی را در مسجد به نیت عبادت اعتکاف گویند.

اعتکاف در ده روز اخیر ماه مبارک رمضان سنت است. رسول الله ﷺ هر سال در دهۀ اخیر ماه مبارک رمضان اعتکاف می‌کرد.

شرط های اعتکاف

۱– **اسلام:** اعتکاف کننده باید مسلمان باشد.

۲–**عقل:** اعتکاف کننده باید عاقل باشد، اعتکاف دیوانه صحیح نمی‌باشد.

۳– **مسجد:** اعتکاف باید در مسجد انجام شود؛ اما زن می‌تواند، که در خانۀ خود به طور جداگانه اعتکاف کند.

٤- نیت کردن اعتکاف

٥- پاک بودن از حیض و نفاس

برخی از مسایل اعتکاف

- اعتکاف کننده می‌تواند در حالات ذیل از مسجد خارج شود:

۱- برای رفع حاجت

۲- برای ادا کردن نماز جمعه

۳- برای ضرورت، مانند: بیرون بر آمدن برای خوردن، نوشیدن و دوا گرفتن

فعالیتها

۱- به نوبت تعریف و شرطهای اعتکاف را از یاد بگویید.

۲- در اعتکاف باید کدام اعمال را انجام دهیم؟ در این مورد باهم گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- اعتکاف را تعریف نمایید.

۲- اعتکاف چه حکم دارد؟

۳- رسول‌الله ﷺ در کدام روزها اعتکاف می‌کرد؟

٤- شروط اعتکاف را بیان نمایید.

۵- در کدام حالات اعتکاف کننده می‌تواند که از مسجد خارج شود؟

کار خانه‌گی

شاگردان، شرطهای اعتکاف را به تعبیر خود در کتابچه‌های خود بنویسند.

صدقهٔ فطر

با طلوع صبح روز اول عید فطر، صدقهٔ فطر واجب می‌گردد؛ همچنان پیش از فرا رسیدن عید فطر، در ماه رمضان نیز ادای آن جواز دارد.

رسول الله ﷺ در بارهٔ صدقهٔ فطر فرموده اند: صدقهٔ فطر برای روزه‌دار پاکی از گناهان و برای مسکینان طعام است.

اندازهٔ صدقهٔ فطر

نیم صاع گندم: که با یک کیلو و هشت صد گرام برابر می‌باشد.

همچنان قیمت مقدار فوق به افغانی هم جواز دارد.

شروط صدقهٔ فطر

صدقه‌دهنده باید، مسلمان، آزاد و غنی (مالک نصاب) باشد.

پدر، صدقهٔ فطر خود و کسانی که نفقهٔ آنان بر عهدهٔ وی واجب است، مثل زن و اولاد، باید پرداخت کند.

فعالیتها

۱- هر شاگرد باید مجموع مقدار سرسایهٔ افراد خانوادهٔ خود را معلوم سازد.

۲- سرپرست خانوادهٔ شما صدقهٔ فطر را به کی می‌دهد؟

۳- صدقهٔ فطر را چه وقت باید بدهید؟

پرسش ها

۱- صدقهٔ فطر چه وقت واجب می‌گردد؟

۲- رسول‌الله ﷺ در بارهٔ صدقهٔ فطر چه فرموده‌اند؟

۳- مقدار و اندازهٔ صدقهٔ فطر را بگویید.

٤- صدقهٔ فطر بر کی واجب می‌گردد؟

٥- آیا صدقهٔ فطر اطفال داده می‌شود؟

کار خانه‌گی

شاگردان، پرسش‌های فوق را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس بیست و یکم

زکات

زکات رکن مهم اسلام است، که در سال دوم هجری فرض گردیده است.

زکات در لغت به معنای پاکی و زیادت است و در اصطلاح مقدار معینی از مال است که اغنیاء آن‌را به حکم شریعت به مستحقین می‌دهند.

الله تعالی مسلمانان را به دادن زکات امر فرموده است: ﴿وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ یعنی زکات بدهید.

شرط های فرضیت زکات

در شرایط زیر بر یک مسلمان زکات فرض می‌گردد:

۱- زکات‌دهنده باید عاقل و بالغ باشد.

۲- مال وی به اندازۀ نصاب رسیده باشد.

۳- مال او از نیازمندی‌های اساسی مانند، خانه، وسیلۀ حمل و نقل و کالا اضافه باشد.

٤- قرضدار نباشد.

۵- از مال او یک سال گذشته باشد، به استثنای میوه‌ها و غله‌ها که در آن‌ها گذشت یک سال شرط نیست.

فواید دادن زکات:

- زکات‌دهنده به دادن زکات، مال خود را پاک می‌سازد و الله تعالی

بقیه مال او را پر برکت می‌سازد.

زکات دادن مبارزه بر ضد فقر و همکاری با محتاجان است.

دادن زکات سبب کسب دعای محتاجان می‌گردد.

با دادن زکات در میان مسلمانان محبت زیاد می‌شود.

فعالیتها

۱- در مورد فواید زکات با هم گفتگو نمایید.

۲- با دادن زکات مال مسلمان پاک می‌شود. در این باره گفتگو نمایید.

۳- تفاوت‌های زکات و صدقه را بیان نمایید.

پرسش ها

۱- زکات را در لغت و اصطلاح تعریف نمایید.

۲- داشتن چه شرایطی زکات دادن را بر مسلمان فرض می‌گرداند؟

۳- دادن زکات چه فواید دارد؟

کار خانه گی

شاگردان، با همکاری اعضای خانوادۀ خود در بارۀ فواید زکات مقالۀ بنویسند.

نصاب زکات

نصاب: اندازۀ معینی از مال است، که در آن زکات فرض می‌گردد.

اگر یک شخص از یک سال بدینسو مالک ٥٩٥ گرام نقره باشد؛ و از ضرورت های او اضافه باشد، پس این شخص باید از هر چهل گرام آن، یک گرام نقره و یا قیمت آن را زکات بدهد.

زکات از اموال ذیل داده می‌شود:

١- معادن

٢- اشیای تجارتی

٣- میوه‌ها و غله‌ها

٤- حیوانات

نصاب نقره و طلا

الف) نقره: هر گاه نقره به دو صد درهم و یا ٥٩٥ گرام برسد، و شرط آن را دارا باشد، زکات در آن لازم می‌گردد.

ب) طلا: نصاب طلا (۲۰) مثقال است، که یک مثقال طلا (٤،۲٥) گرام وزن دارد؛ پس (۲۰) مثقال طلا (۸٥) گرام وزن دارد.

وقتی یک شخص به اندازۀ (۸٥) گرام طلا داشته باشد و یک سال بر آن بگذرد، و از ضرورت‌های اساسی او اضافه باشد، در هر چهل گرام آن یک گرام طلا و یا قیمت آن زکات داده می‌شود.

یاد آوری: در پول های مروج بر اساس نصاب نقره زکات فرض می‌گردد، پس اگر یک شخص به اندازۀ قیمت (٥٩٥) گرام نقره پول داشته باشد، بر وی زکات فرض می‌گردد.

فیصدی زکات

از نقره، طلا و پول دو نیم فیصد (از هر چهل واحد یک واحد) زکات داده می‌شود.

فعالیت

۱- شاگردان، به دو گروه تقسیم شوند. یک گروه در باره درس بپرسد و گروه دوم جواب آن را بگوید.

۲- در عصر حاضر قیمت (۵۹۵) گرام نقره چند افغانی می‌شود؟ در این باره از معلم تان همکاری بخواهید.

پرسش ها

۱- نصاب زکات را بیان نمایید؟

۲- در کدام مال‌ها زکات فرض می‌گردد؟

۳- نصاب نقره را بیان دارید.

٤- نصاب طلا چه اندازه است؟ بیان درید.

۵- زکات پول نقد چگونه تعیین می‌گردد؟

کارخانه‌گی

پیرامون سوال‌های ذیل، یک مقالهٔ بنویسید که از هشت سطر کم نباشد:

۱- چرا زکات تنها بالای اغنیا فرض می‌گردد؟

۲- چرا زکات تنها به مردم نیازمند داده می‌شود؟

۳- زکات چگونه در جامعه احساس اتحاد و همدردی را به بار می‌آورد؟

درس بیست و سوم

زکات غله‌ها، دانه‌ها و میوه‌ها

در درس گذشته آموختید که برای فرض شدن زکات در حاصلات زمین، نصاب و گذشت سال شرط نیست؛ پس وقتی که حاصل زمین جمع شود، کم باشد یا زیاد ، باید از آن زکات داده شود.

زمین از نگاه حاصلات به دو قسم است:

قسم اول

زمینی که به واسطهٔ چرخ و یا ماشین آبیاری می‌گردد، از حاصلات آن حصهٔ بیستم در زکات داده می‌شود، به طور نمونه از هر بیست سیر گندم یک سیر آن زکات داده می‌شود.

قسم دوم

زمینی که به واسطهٔ باران و یا به آب جاری آبیاری می گردد، از حاصلات آن حصهٔ دهم زکات داده می‌شود، یعنی از هر ده سیر گندم یک سیر آن زکات داده می‌شود.

فعالیت

۱- شاگردان، با تشخیص زمین های قریهٔ خود، واضح سازند که حصهٔ دهم و یا بیستم آن در زکات داده می‌شود؟

۲- اگر حاصلات زمین صد سیر گندم باشد، چند سیر آن باید در زکات داده شود؟

پرسش ها

۱- آیا در غله‌ها، دانه‌ها و میوه‌ها زکات است؟

۲- آیا برای دادن زکات از غله‌ها، دانه‌ها و میوه‌ها نصاب و گذشت سال شرط است؟

۳- از کدام میوه‌ها و حاصلات، حصهٔ دهم آن زکات داده می‌شود؟

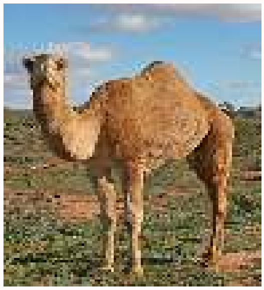
٤- از کدام حاصلات و میوه‌ها حصهٔ بیستم آن زکات داده می‌شود؟

کار خانه گی

شاگردان، جواب پرسش‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس بیست و چهارم

زکات حیوانات

در شتر، گاو و گوسفند وقتی زکات فرض می‌گردد، که نصاب را تکمیل کند، چرنده باشد و یک سال بر آن گذشته باشد.

۱– نصاب شتر

در پنج شتر چرنده، زکات فرض می‌گردد؛ البته با رعایت شرط‌های فوق، زکات آن یک گوسفند و یا قیمت آن داده می‌شود.

۲– نصاب گاو و گاو میش:

در (۳۰) گاو و گاومیشِ چرنده، یک گوسالهٔ یک ساله و یا قیمت آن زکات داده می‌شود.

۳– نصاب گوسفند و بز

در چهل (٤٠) گوسفند و بُزِ چرنده، یک گوسفند و یا قیمت آن زکات داده می‌شود.

اگر حیوانات از تعداد ذکر شده کم باشد، زکات در آن فرض نمی‌گردد.

فعالیت

۱– شاگردان، در بارهٔ حیواناتی که در خانه نگه‌داری می‌شوند، گفتگو کنند، و اندازه زکات آن‌ها را معلوم کنند؟

۲– آیا در رمهٔ گوسفندان که تعداد آن‌ها زیاد باشد، زکات فرض می گردد؟

پرسش ها

۱– در حیوانات چه وقت زکات فرض می گردد؟

۲– نصاب زکات شتر چقدر است؟

۳– نصاب زکات گاو چقدر است؟

٤– نصاب زکات گوسفند و بز چقدر است؟

کار خانه گی

شاگردان، جواب پرسش‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

مستحقین زکات

شریعت، هشت نوع مردم را مستحق زکات دانسته است، که قرار زیر بیان می‌گردد:

(فقیران، مسکینان، عاملین، مؤلفة القلوب، غلامان و کنیزان، قرضداران، ابن السبیل و فی سبیل الله)

۱– **فقیران:** مردم محتاجی اند، که سرمایهٔ شان برای نیازمندی های شان کفایت نمی کند.

۲– **مسکینان:** مردم محتاجی اند، که هیچ سرمایهٔ ندارند و به همکاری دیگران ضرورت دارند.

۳– **عاملین:** آن اشخاصی را گویند که برای جمع آوری زکات توظیف شده باشند، در صورتی که معاش نداشته باشند، از مال زکات، یک اندازه مال برای آنان داده می‌شود.

۴– **مؤلفة القلوب:** کسانی استند که تازه به دین اسلام مشرف شده باشند و مسلمانان به همکاری شان ضرورت داشته باشند؛ بنابراین به خاطر تشویق آنان یک مقدار از مال زکات برای شان مساعدت می‌شود.

۵– **غلامان و کنیزان:** برای آزادی غلامان و کنیزان نیز از مال زکات داده می‌شود.

۶- قرضداران: کسانی که قرضدار باشند، مستحق زکات اند.

۷- ابن السبیل: به مسافری گفته می‌شود، که در وقت سفر به مال خود دست رسی نداشته باشد و به همکاری دیگران ضرورت داشته باشد.

۸- فی‌سبیل‌الله: یعنی کسانی که در راه خداوند ﷻ بر آمده باشند، مانند مجاهدین و یا طلاب علوم دینی.

فعالیت

شاگردان، در بارهٔ مستحقین زکات بحث نمایند. و آن هم طوری که یک شاگرد نام مستحق را گرفته و شاگرد دیگر آن را تعریف نماید.

پرسش ها

۱- مستحقین زکات کی‌ها اند؟

۲- فقیر و مسکین را تعریف نمایید.

۳- برای عامل در کدام حالت زکات داده می‌شود؟

٤- آیا به مسافر و زندانی زکات داده می‌شود؟

کار خانه گی

شاگرادان، پرسش‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس بیست و ششم

حج

حج در لغت به معنای قصد است و در اصطلاح رفتن مسلمانان برای ادای عبادات مخصوص در ماه‌های آن به خانهٔ الله تعالی (کعبه).

حج رکن پنجم اسلام است که در سال نهم هجری فرض گردیده است.

هر مسلمان که توان رفتن به کعبه را داشته باشد، ادای حج یک بار بالایش فرض است.

حج ثواب زیاد دارد.

رسول الله ﷺ در بارهٔ حج فرموده‌اند: اگر مسلمان در وقت حج از گناه و جنگ پرهیز کند، بعد از ادای حج تمام گناهان او بخشیده می‌شود، مانند: این‌که تازه از مادر تولد شده باشد.

هر سال مسلمانان از تمام دنیا برای ادای حج به مکهٔ مکرمه می‌آیند، یاد ابراهیم خلیل‌الله و اسماعیل ذبیح‌الله را تازه می‌کنند، از بیت‌الله طواف و بین صفا و مروه سعی می‌کنند.

مسلمانان برای ادای حج احرام می‌بندند، در روز هشتم ماه ذی

الحجه حاجیان به مِنٰی می‌روند و در روز نهم این ماه در عرفات نمازها و دعاها را می‌خوانند، از الله تعالی مغفرت می‌خواهند، بعد از غروب آفتاب به مزدلفه بر می‌گردند، در آنجا هم عبادت می‌کنند، و در روز دهم که روز اول عید اضحی است، حاجیان به بیت الله باز گشت می‌کنند، در مِنٰی جمرهٔ عقبه می‌زنند، بعد از آن ذبح می‌کنند و موهای خود را می‌تراشند و یا کم می‌کنند، بعداً غسل کرده، لباس خود را می‌پوشند و بیت الله را طواف می‌کنند.

بعد از طواف، حاجیان به مِنٰی می‌روند و در روز یازدهم و دوازدهم جمرات می‌زنند، که با این کار مناسک حج تکمیل می‌گردد.

فعالیتها

۱- در بارهٔ حج با هم گفتگو نمایید.

۲- حاجیان در مناطق ذیل چه اعمالی را انجام می‌دهند:

صفا و مروه منی و عرفات مزدلفه

پرسش ها

۱- حج را ازنگاه لغت و اصطلاح تعریف نمایید.

۲- حج چه وقت فرض گردیده است؟

۳- در کدام روز حاجیان به عرفات می‌روند؟

٤- رسول الله ﷺ در بارهٔ حج چه فرموده‌اند؟

کار خانه گی

شاگردان، به همکاری اعضای خانوادهٔ شان، در بارهٔ حج یک مقالهٔ کوتاه بنویسند.

مسایل حج

حج با داشتن شرایط خاص بر مسلمان فرض می‌گردد.

برخی از اعمال حج فرض و برخی دیگر واجب و سنت می‌باشد.

شرط‌های فرضیت حج

۱- **اسلام:** حج بر مسلمان فرض است، بناء حج کافر درست نیست.

۲- **عقل:** حج بر مسلمان عاقل فرض است، بر دیوانه حج فرض نیست.

۳- **بلوغ:** حج بر مسلمان بالغ فرض است و بالای صغیر فرض نیست.

۴- **حریت:** حج بر مسلمان آزاد فرض است و بر غلام و کنیز فرض نمی‌باشد.

۵- **استطاعت:** حج‌کننده باید برای رفتن و آمدن قدرت مالی داشته باشد و همچنان در این مدت نفقهٔ اهل و عیال خود را داشته باشد در غیر این‌صورت حج بر وی فرض نیست.

۶– وقت حج: اسلام برای ادای حج، وقت معین تعیین کرده است، که از روز هشتم ماه دوازدهم (ذی‌الحجه) سال هجری قمری شروع و به روز دوازدهم این ماه پایان می‌یابد.

غیر از اوقات حج، مسلمانان برای ادای عمره به مکۀ مکرمه رفته

می‌توانند.

فرض‌های حج

۱– بستن احرام: نیت کردن ادای حج را احرام می‌گویند، که بعد از آن، بالای حاجی برخی از اعمال حرام می‌گردد، مانند: پوشیدن لباس دوخته شده، شکار کردن، قطع کردن موها و ناخن‌ها.

۲– ایستادن در عرفات: حاجیان در روز نهم ذی الحجه به میدان عرفات می‌روند، در آنجا دعا و نماز می‌خوانند بعد از غروب آفتاب به مزدلفه بر می‌گردند. ایستادن در عرفات فرض است.

۳- طواف زیارت: حاجیان بعد از زدن جمرۀ عقبه در روز اول عید اضحی قربانی را ذبح می‌نمایند و از احرام فارغ می‌شوند؛ سپس طواف زیارت می‌کنند، که این را طواف فرضی هم می‌گویند.

فعالیتها

۱- شرطهای فرضیت حج را از یاد بگویید.

۲- فرض‌های حج را به نوبت برای دیگران بگویید.

۳- آیا مسلمان نا بالغ حج کرده می‌تواند؟ در این مورد بین خود گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- شرط‌های حج را بیان نمایید.

۲- استطاعت چه را می‌گویند؟

۳- حاجیان کدام روز به عرفات می‌روند؟

٤- احرام چیست؟

۵- در حج چند چیز فرض است؟

کار خانه گی

شاگردان، جواب پرسش‌های درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

حیاء

حیاء خصلتی است، که انسان را به کارهای نیک تشویق و از کارهای بد برحذر می‌دارد.

شخص با حیاء از الله ﷻ و مردم حیاء می‌کند، و کارهای نیک انجام می‌دهد.

رسول الله ﷻ در بارۀ حیاء می‌فرماید: «الإِيْمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيْمَانِ». ترجمه: ایمان هفتاد و چند شاخه دارد و حیاء یکی از شاخه‌های ایمان است.

حضرت محمد ﷺ در مورد حیاء برای مسلمانان تاکید نموده‌اند.

روزی یکی از صحابه برادر خود را به خاطر حیای زیاد نصیحت می‌کرد، از آنجا حضرت محمد ﷺ می‌گذشت و به نصیحت او متوجه شد. پیامبر ﷺ برای شان فرمود: بگذار او را، زیرا حیاء به جز خیر چیز دیگری بار نمی‌آورد.

حیاء نشانۀ ایمان است، مسلمان باید از کارهای بی‌حیایی پرهیز کند.

مسلمان همیش از الله ﷻ حیاء می‌کند، احکام او را عملی می‌سازد و زبان خود را از ناسزا گفتن و دشنام دادن نگه‌می‌دارد.

ما باید دایم با حیاء باشیم؛ زیرا بی‌حیایی انسان را به کارهای بد تشویق می‌کند.

یاد آوری: در وقت آموزش عدم اشتراک در سوال و جواب حیاء شمرده نمی‌شود، باید هر شاگرد با رعایت آداب در عملیه تعلیم سهم فعال داشته باشد.

همچنان خود داری از گفتگو با مردم و گوشه‌نشینی نیز حیاء شمرده نمی‌شود.

چند نمونهٔ حیاء در زندگی

۱- مسلمان لباسی را می‌پوشد که تمام بدن او را بپوشاند و از پوشیدن لباس نازک و کوتاه خودداری می کند.

۲- مسلمان سخن ناسزا نمی‌گوید.

۳- مسلمان بدگویی‌هیچ کسی را نمی‌کند.

٤- مسلمان بر هیچ‌کسی نام بد نمی‌گذارد.

۵- مسلمان با حیاء از کارهای ناروا خودداری می کند.

فعالیتها

۱- شاگردان، هر کدام به نوبت در مورد اهمیت و فواید حیاء گفتگو نمایند.

۲- آیا خودداری از سوال و جواب در هنگام تعلیم، حیاء شمرده می‌شود؟ در این باره با هم گفتگو نمایید.

۳- مسلمان باید در پوشیدن لباس چه آدابی را در نظر گیرد؟

پرسش ها

۱- حیاء چه را می‌گویند؟

۲- پیامبر ﷺ در مورد حیاء چه فرموده‌اند؟

۳- آیا خودداری از اشتراک در آموزش حیاء شمرده می‌شود؟

٤- مسلمان باید از کدام سخن‌ها خودداری کند؟

کار خانه‌گی

شاگردان، به همکاری اعضای خانوادهٔ خود در مورد حیاء مقالهٔ کوتاه بنویسند.

تواضع

قبول کردن حق و رفتار نیکو با مردم را تواضع گویند.

دین مبین اسلام ما را به تواضع دعوت می‌کند. رسول الله ﷺ در این مورد می‌فرماید: «مَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللّهُ»

ترجمه: هیچ کسی برای الله ﷻ تواضع و فروتنی را اختیار نکرده، مگر آن‌که الله تعالی او را صاحب مرتبهٔ بلند ساخته است.

رسول‌الله ﷺ در حدیث دیگر می‌فرماید: الله ﷻ ما را امر کرده که با مردم به احترام و تواضع تعامل کنیم، تا مردم یکی بر دیگری خود را بلندتر ندانند و بر یکدیگر ظلم و تجاوز نکنند.

باید با مردم به زبان شیرین صحبت کنیم. به حق باید تسلیم باشیم و هیچ‌وقت از حق سرپیچی نکنیم.

باید استادان، همصنفان و همسایه گان خود را احترام بکنیم، به نصیحت بزرگان خود گوش دهیم و به آن عمل کنیم.

کبر و غرور ضد تواضع است. کبر گناه بزرگ است. حضرت محمد ﷺ کبر را این چنین معرفی می‌کند: کبر، قبول نکردن حق و حقیر شمردن مردم است.

پوشیدن لباس پاک و زیبا کبر شمرده نمی‌شود؛ بلکه اسلام ما را به پاکی و نظافت امر کرده است.

یکی از نشانه‌های تواضع این است که مسلمان در سلام دادن از دیگران پیشی می‌کند و منتظر سلام دیگران نمی‌باشد.

فعالیت

۱- به همکاری معلم خود چند نمونهٔ از تواضع را بیان دارید.

۲- با پدر و مادر خود چگونه رفتار کنیم؟ در این مورد با هم گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- تواضع را تعریف نمایید.

۲- پیامبر ﷺ در مورد تواضع چه فرموده‌اند؟

۳- کبر و غرور چیست؟

٤- آیا پوشیدن لباس پاک و زیبا، کبر شمرده می‌شود؟

کار خانه گی

شاگردان، احادیث درس گذشته را در کتابچه‌های خود بنویسند.

صلهٔ رحم

حفظ روابط دوستانه، نیکی و خیر رساندن به خویشاوندان، و همهٔ مردم، و خود را شریک دانستن در غم و شادی آنان صلهٔ رحم گفته می‌شود.

دین مبین اسلام ما را به صلهٔ رحم امر می‌کند. حفظ روابط با دوستان و خویشاوندان واجب و قطع آن گناه بزرگ است.

پیامبر ﷺ در بارهٔ صلهٔ رحم فرموده‌اند: اگر کسی می‌خواهد رزق و عمرش پر برکت شود، با خویشاوندان خویش صلهٔ رحم داشته باشد.

حفظ صلهٔ رحم با پدر و مادر نسبت به دیگران در اولویت قرار دارد.

چند نمونه از صلهٔ رحم

۱- رفت و آمد با خویشاوندان و باخبری از حال آنان و فراهم کردن اسباب خوشی آنان؛

۲- همکاری کردن در وقت ضرورت؛

۳- رهنمایی خوب برای خویشاوندان؛

٤- تلاش کردن برای اتحاد و اتفاق آنان؛

۵- رفتار خوب و دوری از رفتار زشت؛

٦- احترام و عزت خویشاوندان و پذیرایی گرم از آنان

از فواید صلهٔ رحم

۱- با صلهٔ رحم رضای الله تعالی به‌دست می‌آید.

۲- از برکت صلهٔ رحم در بین خویشاوندان محبت زیاد می‌گردد.

۳- صلهٔ رحم در بین مردم خوشحالی را به بار می‌آورد.

٤- به برکت صلهٔ رحم مشکلات مردم کم می‌شود.

٥- صلهٔ رحم دشمنی و بغض را از بین می‌برد.

فعالیت

۱- در بارهٔ صلهٔ رحم با هم گفتگو نمایید.

۲- با خویشاوندان چگونه صلهٔ رحم داشته باشیم؟ در این مورد از استاد خود معلومات بخواهید.

پرسش ها

۱- صلهٔ رحم چه را می‌گویند؟

۲- پیامبر ﷺ در مورد صلهٔ رحم چه فرموده‌اند؟

۳- چند نمونهٔ صلهٔ رحم را بگویید.

٤- فواید صلهٔ رحم را بگویید.

کار خانه گی

شاگردان، حدیث درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.

درس سی و یکم

راستگویی

راستگویی نشانهٔ مسلمان است، الله تعالی ما را به راستگویی امر نموده است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ (سورة التوبة، آية ١١٩)

ترجمه: ای مؤمنان! از الله تعالی بترسید و با راستگویان همراه باشید.

رسول الله ﷺ فرموده است: همیشه راستگو باشید، راست گفتن انسان را از هلاکت نجات می‌دهد. (متفق علیه)

ما باید در گفتار و کردار خود صادق باشیم، باید راست بگوییم و با کسی که وعده می‌کنیم، به آن وفا کنیم.

به پدر و مادر خود باید همیشه راست بگوییم، با همصنفان خود رفتار نیک داشته و با همه باید صادقانه رفتار کینم.

فواید راست گفتن:

١- راستگویی موجب رضای الله تعالی می‌گردد.

٢- راستگویی مسلمان را به کارهای نیک تشویق می‌نماید و از کارهای بد نجات می‌دهد.

٣- مردم به انسان راستگو اعتماد و باور می‌کنند.

٤- راستگویی سبب عزت انسان می‌گردد.

٥- راستگویی راه نجات و کامیابی است.

فعالیتها

۱- در بارۀ راستگویی با هم گفتگو نمایید.

۲- دروغ گفتن چه زیان‌های دارد؟ در این مورد بحث نمایید.

پرسش ها

۱- الله تعالی در بارۀ راستگویی چه دستور داده است؟

۲- رسول الله ﷺ در بارۀ راستگویی چه فرموده‌اند؟

۳- گفتار و عمل باید چگونه باشد ؟

٤- راستگویی چه فایدۀ دارد؟ بیان نمایید.

خانه‌های خالی جملات زیر را با کلمات مناسب پر نمایید:

۱- ما باید در گفتار و کردار خود............باشیم.

۲- به سبب راستگویی............انسان زیاد می‌شود.

۳- ....نشانۀ مسلمان است.

٤- به سبب راستگویی الله تعالی...............می‌شود.

کار خانه گی

شاگردان، در بارۀ راستگویی یک مقالۀ کوتاه بنویسند.

اطاعت پدر و مادر

اطاعت پدر و مادر بر هر مسلمان فرض است.
ما باید در امور جایز از پدر و مادر خود اطاعت کنیم.
رضای الله تعالی در رضای پدر و مادر است.
الله تعالی مارا به نیکی درحق پدر و مادر امر فرموده است: ﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ سورة الاسراء آیة۲۳.
ترجمه: پروردگار شما فیصله کرده که تنها الله تعالی را عبادت کنید و با پدر و مادر خود احسان کنید.
نیکی با پدر و مادر در حقیقت اطاعت ایشان است.
ما با پدر و مادر خود باید بسیار مؤدبانه صحبت کنیم، خواست‌های آنان را بجا آوریم و در امور زنده‌گی با آنان همکاری می‌نماییم.

حکایت:

روزی یک صحابی با پدر خود نزد محمد ﷺ آمد، پیامبر ﷺ از او پرسید: این ریش‌سفید کیست؟ گفت: پدر من است. محمد ﷺ فرمود: در راه رفتن از او پیشی مکن، قبل از او منشین، او را به نامش مخوان و کاری مکن که مردم او را دشنام دهند.

رواه الطبرانی فی الاوسط

فعالیتها

۱- در مورد اطاعت پدر و مادر با هم گفتگو نمایید.

۲- چگونه با پدر و مادرخود محبت کنیم؟ در این باره با هم گفتگو نمایید.

۳- گفتن کلمهٔ (اف) در مقابل پدر و مادر هم ناروا است، در این باره بحث نمایید

پرسش ها

الف: جاهای خالی زیر را با کلمه‌های مناسب پر نمایید:

۱- اطاعت پدر و مادر بر هر مسلمان............است.

۲- ما باید در کارهای روا......... پدر و مادر را بکنیم.

۳- رضای الله تعالی در..........پدر و مادر است.

ب: پرسش‌های ذیل را جواب دهید:

۱- الله تعالی در مورد اطاعت پدر و مادر به ما چه هدایت فرموده اند؟

۲- با پدر و مادر خود چگونه رفتار نماییم؟

۳- رسول الله ﷺ در مورد حقوق پدر، به آن پسر چه فرمود؟

٤- آیا شما به پدر و مادر خود دعای خیر می‌کنید؟

کار خانه گی

شاگردان، در بارهٔ حقوق پدر و مادر مقالهٔ کوتاه را بنویسند.

اسراف

مصرف بدون ضرورت و بی جا را اسراف می‌گویند.

اسراف در اسلام حرام است.

الله تعالی مارا از اسراف منع کرده است: ﴿...وَلا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ سورة الأعراف آية ٣١

ترجمه: و اسراف نکنید، یقیناً که الله تعالی اسراف کننده‌گان را دوست ندارد.

رسول‌الله ﷺ می‌فرماید: «كُلُوا وَاشْرَبُوا وَالْبَسُوا وَتَصَدَّقُوا، فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلاَ مَخِيلَةٍ». رواه البخاری

ترجمه: بخورید، بنوشید، لباس بپوشید و صدقه بدهید؛ ولی اسراف و تکبر نکنید.

انسان دانا، دایم از اسراف خودداری می‌کند.

ما باید در هر بخش زنده‌گی از اسراف پرهیز نماییم.

چند مثال از اسراف

- مصرف آب بیش از ضرورت، حتی در وضوء هم اسراف شمرده می‌شود.

تهیه غذای اضافه از ضرورت و پرخوری، اسراف شمرده می‌شود.

خریدن لباس اضافه از ضرورت، اسراف است.

مصرف برق بدون ضرورت اسراف است.

زیان‌های اسراف:

اسراف، عمل شیطانی است، انجام دادن آن گناه است.

اسراف مصرف بی‌مورد مال است.

اسراف انسان را گنهکار می‌سازد.

اسراف مسلمان را از عبادت و اطاعت غافل می‌سازد.

فعالیتها

۱- به همکاری معلم خود چند نمونهٔ از اسراف را از محیط خود بگویند.

۲- اسراف و سخاوت چه تفاوت دارد؟ در این مورد گفتگو نمایید.

۳- در اعمال ذیل روا وناروا را مشخص سازید:

(بخل، مهمان‌نوازی، سخاوت، منت گذاشتن)

پرسش ها

۱- اسراف چه را گویند؟

۲- چرا اسراف گناه است؟

۳- الله تعالی برای ما، در بارهٔ اسراف چه فرموده است؟

کار خانه گی

با استفاده از درس در مورد اسراف یک مقاله بنویسید.

درس سی و چهارم

حجاب

الله تعالی زن‌های مسلمان را به رعایت حجاب امر کرده است.

پوشاندن جسم و زینت زن را حجاب می‌گویند.

زن مسلمان باید از مردان نامحرم حجاب کند.

لباس زن مسلمان باید دارای ویژه‌گی‌های ذیل باشد:

۱- لباس باید نازک نباشد، که بدن زن از آن دیده شود.

۲- لباس باید، چسپ نباشد، که اعضای بدن را وانمود سازد.

۳- لباس زن باید مشابه به لباس مرد نباشد.

٤- لباس مسلمان باید با لباس کافر مشابهت نداشته باشد.

٥- لباس باید تمام بدن را بپوشاند.

فواید حجاب

با رعایت حجاب، امر الله ﷻ بجا می‌گردد.

مراعات حجاب سبب مصونیت زن می گردد.

حجاب نشانۀ پاکی و عفت زن است.

مردم زن باحجاب را احترام می کنند.

فعالیت

۱- در بارۀ حجاب با هم گفتگو نمایید.

۲- حجاب نشانۀ پاکی و عفت زن است. در این باره در بین خود گفتگو نمایید.

پرسش ها

۱- الله تعالی به زن‌های مسلمان در مورد حجاب چه امر نموده است؟

۲- حجاب چه را می گویند؟

۳- لباس زن مسلمان باید دارای کدام ویژه گی‌ها باشد.

٤- مراعات حجاب به زن چه فایده دارد؟

کار خانه گی

شاگردان، فواید درس را در کتابچه‌های خود بنویسند، و روز آینده در صنف بخوانند.

درس سی و پنجم

فضایل صدقه

الله تعالی مددگار کسی است، که با مردم همکاری می‌نماید.

مسلمانان همکاری با مسکینان و فقیران را مسؤولیت خود می‌دانند.

مسلمانان از مال خود به مردم مسکین و فقیر صدقه می‌دهند.

مسلمان به اندازۀ توان مالی خود صدقه می‌دهد.

رسول‌الله ﷺ فرموده‌اند: «اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ» رواه البخاری

ترجمه: به دادن صدقه خود را از آتش دوزخ نجات دهید، اگرچه به اندازۀ نیمی از خرما هم باشد.

صدقه نخست باید به اقربای غریب و مسکین خود داده شود؛ زیرا اجر و ثواب زیاد دارد. رسول‌الله ﷺ می‌فرماید: «لَهُمَا أَجْرَانِ أَجْرُ الْقَرَابَةِ وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ» رواه البخاری

ترجمه: برای آنان دو اجر و پاداش است، یکی به سبب خویشاوندی و دیگر به سبب صدقه دادن.

فواید دادن صدقه

صدقه سبب رضای الله ﷻ می گردد.

صدقه وسیله نجات مسلمان از مشکلات می گردد.

با دادن صدقه بین مسلمانان محبت زیاد می‌شود.

الله تعالی در مال و عمر صدقه دهنده برکت می‌اندازد.

فعالیتها

۱- چند شاگرد نمونهٔ از همکاری خود را با فقرا و نیازمندان، در صنف بیان نمایند.

۲- صدقه باید پنهانی داده شود، در این باره گفتگو نمایید.

پرسش ها

الف: پرسش‌های ذیل را جواب دهید:

۱- الله ﷻ مددگار چه کسی است؟

۲- رسول‌الله ﷺ در بارهٔ صدقه چه فرموده است؟

۳- مستحقین اول صدقه کی‌ها اند؟

٤- صدقه دادن به مسلمان چه فایده می‌رساند؟

ب: جملات ذیل را با کلمات مناسب تکمیل نمایید:

۱- به سبب دادن صدقه خود را از........ نجات د هید.

۲- اولا باید به..................غریب و محتاج صدقه داده شود.

۳- به سبب صدقه دادن............. از مسلمان راضی می‌شود.

٤- الله تعالی در مال و عمر صدقه دهنده.............می‌اندازد.

کار خانه گی

شاگردان، درس را در کتابچه‌های خود بنویسند.